

Биљана С. Турањанин

biljana.turanjanin@gmail.com

(Филозофски факултет – докторске студије Језик и књижевност, Нови Сад)

ИНТЕРТЕКСТУАЛНИ ДИЈАЛОГ СА КЊИГОМ О РУТИ (БИБЛИЈСКИ ПОДТЕКСТ У РОМАНИМА ИСАКА БАШЕВИСА СИНГЕРА И ДАВИДА АЛБАХАРИЈА)

САЖЕТАК

У раду је указано на значај библијског подтекста, преваходно *Књиге о Рути*, за разумјевање романа *Роб* Исака Башевиса Сингера и *Мамац* Давида Албахарија. Преко мотива „лутајућег Јеврејина” и „Господа искупитеља” подвучене су интертекстуалне везе које ова дјела чине сложенијим и вриједнијим, истовремено их отварају једно према другоме и чине припадницима исте литеарне породице.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: јеврејско писмо, интертекстуалност, библијски подтекст, *Књига о Рути*, Ахасфер, гоел.

Књига која је тако дубоко у свијести европског човјека да представља начин његовог бивствовања, а не само традиционални књижевни оквир, свакако је *Библија*. Не можемо рећи да ова света књига превасходно чини јеврејски културни код јер га је она својом универзалношћу одавно надрасла, али исто тако немогуће је не примјетити како *Стиари завјети* представља онај дубински, првотни слој њихове књижевности, почесто и без истинске пишчеве жеље и намјере.

У нашем раду показаћемо како је старозавјетна *Књига о Рути* постала окосница неких нових књижевних ткања двојице јеврејских писаца, Исака Башевиса Сингера и Давида Албахарија. Библијска прича тематизује Руту, узорну библијску жену, која иако поријеклом нејеврејка, удајом прихвата јудејску вјеру и послије мужевљеве смрти не враћа се у род него остаје уз своју свекрву Нојемину. Због њених врлина и пожртвовања, Господ је награђује новим плодноним браком са имућним Возом.

Интертекстуалном методологијом коју смо примјенили у нашем раду омогућено је потпуније разумјевање литерарног бивствовања самих писаца, боље уочавање веза које проучавани текст успоставља са осталим књижевним дјелима и на крају квалитетније разумјевање самог штива које нас занима. Примјена ове методологије у настави показала се изузетно успјешном. Њоме је омогућено, не само боље разумјевање текста којим се тренутно бавимо, уласком у његове различите слојеве, него и боље упознавање са оним дјелима са којима проучавани текст успоставља интертекстуални дијалог. Таквим приступом ученици само дјело боље перципирају и смањује се могућност карактерисања књижевних дјела из школског Програма као *шеших* и *неразумљивих*. Такође, ова методологија, не само да пружа наставницима разноврсне и бројне могућности да остваре креативно предавање, већ им омогућује да се, захваљујући разноликим интертекстуалним укрштањима, на часовима обраде нових, дотакну оних пријашњих и већ обрађених књижевних дјела. Тиме се свакодневно на врло једноставан и креативан начин може постићи и обнављање градива. Са друге стране, интертекстуалне линије додира омогућавају нам да знање ученика проширимо новим ли-

терарним референцама ван Плана и програма и тиме само знање ученика из књижевности продубимо и квалитативно унаприједимо. Предности овакве методологије су бројне. Захваљујући увиду у блискост које проучавано дјело успоставља са осталим књижевним дјелима, ученици имају јаснију свијест о особеностима књижевних епоха и, при томе, једноставније успјевају да лоцирају проучавани текст у књижевно-историјски систем. На крају, овако осмишљена методологија поставља ученике у улогу истинских проучавалаца књижевности, јер подразумјева њихово активно учешће у потрази за разноликим интертекстуалним одјецима, чиме је остварен један од основних захтјева модерне наставе. Намјера нам је да наш рад буде мали прилог ка осовременавању наставе књижевности.

Књига о Рути указала се као подтекст за романе двојице јеврејских писаца – *Роба* Исака Башевиса Сингера и *Мамца* Давида Албахарија. Најочљивија линија додира са *Библијом* свакако долази преко прототипа Руте Моавке у ликовима двају јунакиња, Сингерове Ванде и Албахаријеве Марије. Оне, у наведеним романима, скоро дословно понављају њезину судбину, њену несрећу и пожртвованост. Попут Руте Моавке и оне су нејеврејке које удајом прихватају вјеру Израиљеву и као она тек другим браком (поново са Јеврејима) остварују, уколико не срећу, онда спокојство. Све јунакиње живе у тешка и смутна времена и спремне су жртвовати свој живот зарад породице... Међутим, наше ће истраживање ићи у другом смјеру, а наведени интертекстуални дијалог предмет је једног другог рада. У нашем тексту настојаћемо да покажемо како су други, мање видљиви мотиви из библијског штива узглобили своје постојање у овим савременим литерарним творевинама и на тај начин остварили оно познато „преплитање текстова у оквиру текста”, што и јесте једна од дефиниција интертекстуалности (*Речник књижевних термина*: 291). Ријеч је о мотивима лутајућег Јеврејина и Господа испкупителја.

Човјек-на-пути

Осим првотног значења које имамо на уму када чујемо за ову синтагму (о сталном духовном расту човјека кроз живот), овај поднаслов носи и једно дослов-

није, а стога и иронијском оштрицом дотакнуто значење стварног путовања, одласка, бијега... Исходиште нам је наравно *Књига о Руши*. Она почиње судбинском јеврејском причом сеоба. „А у оно вријеме кад суђаху судије, би глад у земљи; и један човјек из Витлејема Јудина отиде да живи као дошљак у земљи Моавској са женом својом и са два сина своја.” (*Библија*, 2000: 251) Ова уводна сцена тачно и језгровито описује јеврејски *кисмет*, њихово проклетство живљења „као дошљака”, њихову судбину несмиреног Ахасфера. Никада те сеобе нису добровољне, људи су увијек приморани да се селе.

Сингеров роман *Роб* веома је добар примјер такве судбине. Јаковљев живот, описан у првом дијелу романа, посљедица је једног таквог одласка. Послије напада козака који је опустошио његов град, Јаков је одведен у посве другачију средину примитивног пољског села гдје је приморан да живи као роб и као *дошљак*. Ријечи Светозара Кољевића изречене поводом Тишминог романа *Уиошреба човека*, могле би се посве оправдано односити и на ову књигу. „Старозаветна прича о ексодусу Јевреја из Мисира, у коме је рођен Мојсијев син Гирсам – који је добио име стога што је *дошљак* у земљи *шуђој* и који ће и сам кренути из Мисира јер се осећа *шуђин* у *шуђој* земљи – као да непрестано лебди у позадини, пратећи оно што се збива у крупном плану” (Кољевић, 2007: 183). Сингеров роман с правом би се могао назвати романом лутања. Након што га његови Јевреји, последице низа мучних година, откупљују из ропства, Јаков се кришом враћа у то исто село по своју жену, нејеврејку Сару. Тек тада настају дани скривања и потуцања, опет последице једног козачког напада. А када након Сариног порођаја буде откривена превара о њеној нијемости, Јаков је принуђен још једном да бјежи из тек направљеног дома. Ипак, враћа се након двадесет година да потражи женин гроб. Посљедње путовање значило је његову смрт.

Сви одласци, појединачни и колективни, суштински су повезани са смрћу.¹⁾ Видимо то и у *Књизи о Руши*

1) Као што је код Данила Киша најраније сјећање на путовање везано за смрт његова ујака, а одлазак оца и његово невраћање догађај који га најјаче обиљежава (*Породични циркус*), тако су и код Александра Тишме одласци неминовно повезани са страдањем јер значе одлазак у логор или на фронт (*Уиошреба човека*).

гдје одласци бивају пропраћени смрћу свих мушкараца из породице.

Потом умријеше обојица, Малон и Хелеон; и жена оста без два сина своја и без мужа својега. Тада се она подиже са снахама својима да се врати из земље Моавске, јер чу у земљи Моавској да је Господ походио народ свој давши им хљеба. И изиде из мјеста гдје бијаше, и обје снахе њезине с њом; пођоше путем да се врате у земљу Јудину (*Библија*, 2000: 251).

Као што су погроми Јевреја узроковали Јаковљева лутања, слично се, дакле, догађа и последице Сарине смрти, али и због слутње сопственог краја која га води на нови пут. Пут би требало да значи одлазак од опасности или бијег од смрти, али таква намјера ипак обично не би била остварена. Још библијски писац свједочи о томе.

Док читамо о догађајима који су уследили питамо се да ли је писац можда желео да схватимо да Елимелехова селидба није била паметан потез! Циљ путовања – избећи смрт – свакако није постигнут. Сва три мушкараца у породици су умрли у Моаву. Штавише, пошто су умрли у странијој земљи, оставили су удовицу Нојемину још жалоснијом и усамљенијом него што је била у свом родном граду (Еткинсон 2006: 38).

Смрћу су обиљежени и одласци у Албахаријевим романима. У роману *Мамац* недаће које погађају Мирјам у тијесној вези су са одласцима. Сјећајући се догађаја из Другог свјетског рата, том несрећном добу и за Србе и за Јевреје, за оба народа којима је припадала, и сама је свјесна тога, као што је свјесна да ипак никако није могло бити другачије.

Човек се креће путем који води до места где почиње нови пут. *Нема раскрића и нема повраћка*. Када је Београд ослобођен, рат се за нас завршио. Остало је да се вратимо кући, иако нисам знала где је кућа. Четири године живела сам у туђем дому, и једина ствар на коју сам мислила била је жеља да пронађем место које ћу моћи да назовем својим. Прво сам сама отишла у Београд (Албахари: 1996: 27).

Одласци нису почели овим. Најприје је у логор одведен њезин муж да се из њега више не врати. А његовом се смрћу не прекида њезина злокобна нит. Нашавши смјештај у Београду, Мирјам се враћа у Крушевац по дјецу. Међутим, у путу, у трагичној жељезничкој несрећи, њезина оба сина гину. „Не постоје доласци већ само одласци, непрекидно одвајање, као кад скидаш слојеве са главице лука” (Албахари 1996: 129).

И сам погођен судбином митског несмиреног Јеврејина, Албахари је много размишљао о овом феномену. Његов наратор у роману *Мамац*, или можда је боље рећи, он сам, покушава да сам себи објасни због чега се све то дешава.

„Изгнанство је, на крају крајева, само друго име за истину, рекао сам му, премда је могуће тврдити, додао сам, да оно изражава наше трајно стање, будући да су Адам и Ева изгнани из рајске баште када су спознали истину” (Албахари 1996: 104). Да ли то писац жели да укаже на једнакост између истине и казне и да спознаја истине неминовно доводи до оваквог испаштања? И каква је то спознаја присилила њега да напусти свој врт? Овој мисли се и доцније враћа у збирци есеја *Тереш*. „Ако постоји долазак, онда постоји и путовање. Ако постоји путовање онда постоји и одлазак. Ако постоји одлазак, постоји и напуштени врт” (Албахари 2004: 30). У сваком случају, смрти претходе нараторевим путовањима. „Хронологија је, као и увек једноставна: прво је умро мој отац, потом сам отпутовао” (Албахари 1995: 17). Исто се догађа у другом роману послје смрти мајке. „Нисам више имао земљу, остао сам без мајке, преостало је још да се језик сасвим истроши и да останем без ичега. Онда сам отпутовао” (Албахари 1996: 161).

Господ-Искупителъ

И он јој рече: ко си? Одговори: ја сам Рута слушкиња твоја; рашири крило своје на слушкињу своју јер си ми осветник (Књига о Рuti 3. 9).

Нојемина и Рута послје смрти свих мушкараца у породици одлучују да се врате у Витлејем, одакле се Нојемина са породицом још раније због глади иселила. По доласку у стари крај, њих двије су само двије незаштићене удовице, без права на некадашње поро-

дично имање. Јахвеов закон налагао је да се сиромашни и удовице помажу, али ситуација ове двије жене је посве незавидна. Рута одлази да пабирчи на туђим имањима, а провиђење је упућује на њиву њеног будућег мужа. Када Нојемина сазнаје да је Рута радила код Воza на њиви, благосиља га и објашњава својој снаси његову улогу. „А Нојемина рече Рuti снаси својој: Господ да га благослови, кад није ускратио милости своје к живима и к мртвима. И рече јој Нојемина: тај је човјек нама род, и један од осветника наших” (*Библија*, 2000: 253).

Да би се разумјело о чему Нојемина говори у овом одломку, неопходно је познавати стару јудејску институцију *іоела*. У народу Израиљевом је необично јако била изражена солидарност. Управо због тога дубоког осјећаја дужности помагања и бриге унутар породице, али и самог народа, установљен је овај обичај. Гоел је близак рођак који је дужан да у тешким ситуацијама помогне породици којој је та помоћ неопходна. Разни су начини тога помагања. Гоел се јавља и као рођак-откупитељ када је потребно повратити имање или спасити члана породице ропства; појављује се и као осветник када је у питању крвна освета, а ту је и када је потребна помоћ неке друге врсте.

.....

Ако ли се обогати дошљак или гост који живи с тобом, а брат твој осиромаша код њега тако да се прода дошљаку, који живи с тобом, или коме год од туђега рода;

Кад се прода, може се откупити; ко год од браће његове нека га откупи; Или стриц његов, или син стрица његова нека га откупи, или ко други од крви његове у роду његову нека га откупи; или ако се помогне, нека се сам откупи (*Библија*, 2000: 120).

.....

Неопходно је, међутим, примјетити и још једно необично важно значење гоела. „Народ у Израиљу је реч *іоел*, или глаголе и именице који су потицали из истог корена, користио да означи и рођака откупитеља и заветног Бога, Јахвеа” (Еткинсон 2006: 109). Тако је Господ, у ствари, најближи рођак-искупитељ!

.....

Зато кажи синовима Израиљевијем: ја сам Господ и извешћу вас испод бремена Мисирских, и опростићу

вас ропства њихова, и избавићу вас мишицом подигнутом и судовима великим. И узеоћу вас да ми будете народ, и ја ћу вам бити Бог, те ћете познати да сам ја Господ Бог ваш, који вас изводим испод бремена Мисирских. Пак ћу вас одвести у своју земљу, за коју подигох руку своју заклињући се да ћу је дати Авраму, Исаку и Јакову; и даћу вам је у наследство, ја Господ (Библија, 2000: 56).

Нојемина је свјесна тога, као што је сигурна да је само провиђење Руту упутило на Возову њиву јер „једна од најважнијих особина вере у Божје провиђење јесте да нас учи да чак и случајности представљају део његовог старања” (Еткинсон 2006: 70).

Улогу гоела у роману *Роб* на себе преузима јеврејска заједница из Јозефова гдје је Јаков прије свога ропства живио јер су сви његови рођаци убијени. Они га откупљују из пољског ропства и тако на кратко одвајају од супруге Ванде. Но, Јаков упркос томе вјерује да је за његово спасење, као и за претходну патњу одговоран сам Јахве. Њему се обраћа у најтежим тренуцима.

И његово име бејаше Јаков; и он је изгубио вољену жену, кћер једног незнабошца, изгубио је међу туђинцима, и Сара је сахрањена покрај пута, остављајући му сина. И као библијски Јаков, и он ће прећи реку, носећи собом само један ослонац, а прогони га један други Езав. Све је било истоветно: праисконска љубав, праисконски бол. Можда ће поново протећи четири хиљаде година; можда ће негде, на некој другој реци, корачати неки други Јаков оплакујући неку другу Рахелу. Или су, можда, ко би знао, то увек један те исти Јаков и иста Рахела. Да, али *Искуљење мора доћи*. Све ово не може вечно да потраје. Јаков подиже поглед: *Води ме, Господо, води. Ово је твој свети!* (Сингер 1979: 230-231).

Слично размишља и Албахаријева Мирјам. Послије свих недаћа које су је погодиле и послије свих смрти које су прошле мимо ње оставивши је *празну* у стању је да каже:

Желим да наставам, рекла је мајка. Склонио сам руку са командних дугмади магнетона. Али не желим да говорим о мржњи. Никада нисам никога мрзела. Несрећа долази када она што хоће, ништа се што не може

учиниши. Поново је подигла марамицу до носа, до улова очију. *Да је Бој хтео грутације, све би се грутације одијрало* (Албахари, 1996: 27).

Попут Нојемине која, ојађена, својим снахама, када желе поћи за њом, каже: „Немојте, кћери моје; јер су моји јади већи од ваших, јер се рука Господња подигла на ме” (Библија, 2000: 252), ни Мирјам не скрива своју бол, па чак ни љутњу. „Импресивна је њена отвореност пред Богом. Она не скрива осећања, не претвара се да није љута, не настоји да стоички пређе преко свега нити да се завашава како је све у реду. Иако је што се тиче њене вере у Божије провиђење све у реду, она се ипак не осећа добро” (Еткинсон 2006: 54). Још већи бунт осјећа Мирјамин син, наратор романа, усудимо се рећи – сам писац.

И тада сам, а већ смо били на путу према Београду, не на истом путу, додуше, помислио да се и моја земља распадала због тога што је некоме, мада би било боље да ту реч употребим у множини, засметало што сви говоре истим језиком. Бог је због тога срушио кулу у Вавилону, а овде, у мојој земљи, минирали су цамије, спаљивали манастире, разграђивали цркве. Ако је Бог био задовољан када је видео шта је урадио, тешко је такво задовољство одрећи другима (Албахари 1996: 101).

Не заборавимо да овај роман ипак настаје у доба постмодерне, када је вјера у све вриједности уздрмана. Како сам Албахари у једном есеју истиче: „Постмодернизам, бар како га ја видим и примењујем, инсистира на томе да су и чињенице и фикција заправо интерпретације, односно, да не постоји само једна, објективна истина, већ да онај који опажа – како је уочено у квантној физици – утиче на оно што се опажа и модификује га самим чином посматрања” (Албахари, 2004: 9). Иако Мирјам остварује, попут Руте Моавке, други брак са Јеврејином, за своју животну причу каже „квргови прсти и храпав длан”. Не доживљава се одабраном нити се осјећа награђеном. У томе је управо и оличен Албахаријев однос према подтексту који је све вријеме иронијски под питањем. То је онај посебан *илуминативни тип* цитатности када се подтекст користи само као повод за креирање нових и неочеки-

ваних значења (Ораић Толић 1990). Мирјам је показала апсолутну љубав, немјерљиво пожртвовање и сву величину своје вјере, али Божји благослов као да је остао. *Роб*, писан у једном другачијем времену, својим обиљем библијских алузија, реминисценција и цитата, углавном *илустрацијивној* *иши*, собом носи једно другачије становиште о можда непознатом, али ипак савршеном Господњем устројству свијета.

.....

Уосталом све што бог чини служи неком добру. Уколико је Јаков више старио утолико је јасније спознавао истину. (Једно Око је мотрило, једна Рука показивала пут, сваки грех имао је одређену сврху (...)) Лажни порођајни болови понекад претходе правим. Пролазећи кроз турске покрајине, на свом путу из Свете земље у Пољску, Јаков је схватио ствари које раније није разумео. Свако покољење има своје заблуделе овце (...) Лишће опада са дрвећа, али гране остају; стабла и даље шире своје корење. Изгубљена деца Израиља живе у свим земљама света. У свакој заједници има људи који се држе по страни. Људи цветају и вену као биљке. Небо пише повесницу и истина је само њему знана (Сингер 1979: 230–231).

.....

Закључак

Говорећи о романима Исака Башевиса Сингера и Давида Албахарија настојали смо показати како је продирање до оних дубинских, првих слојева сложеног литерарног палимпсеста (што ови романи свакако јесу) неопходно за њихово ваљано разумјевање. Данило Киш би то једноставно назвао реконструкцијом књижевног дјела. Управо тај први текстуални слој или боље речено срж романа, до којег стижемо „реконструкцијом”, ову двојицу писаца и чини припадницима заједничке књижевне породице. На овај начин указано је а предности које интертекстуално проучавање књижевних дјела пружа. Осим боље рецепције проучаваног књижевног дјела до које долазимо уласком у дубинске слојеве текста, постајемо свјесни небројених интертекстуалних веза са осталим књижевним дјелима, гдје увидом у сваку од њих и литерарна компетенција постаје квалитетнија и снажнија.

Библија се још једном показала као ријеч с почела, слово од кога све бијаше. *Књига о Руји* отворила нам

је нове видокруге у досад добро нам познатим романима *Роб* и *Мамац*. Намјерно изоставивши најсазнаљивији мотив жене преобраћенице, што попут Руте Моавке јесу и Сингерова Ванда (Сара) и Албахаријева Марија (Мирјам), показали смо како веза са старозавјетном причом сеже још дубље у ове текстове и чини их знатно комплекснијим и знаковитијим. За сада намјерно прећутавши „жену преобраћеницу”, повели смо се за друга два, на први поглед не толико уочљива мотива. Мотиви „лутајућег Јеврејина” и „Господа испкупитеља”, међутим, указали су се, можда, још значајнијим јер су везу са *Књигом о Руји* потврдили и заокружили. Ако се још једном сложимо са Елиотовом мишљу да нити један умјетник нема сам за себе цијеловито значење, биће нам јасно како нашу двојицу писаца више не можемо посматрати независно од ове прве новеле у јудејској књижевности. Такође, више их немамо право посматрати одвојене једног од другог јер захваљујући заједничком литерарном претку, ови романи ступају у стваралачки дијалог који им даје нову вриједност и ново значење. Можемо слободно устврдити да је *Књига о Руји* на себе преузела улогу гоела који их је обојицу откупио.

ЛИТЕРАТУРА

- Албахари, Давид (2004). *Терет*. Београд: ЛИРБГ Форум писаца.
- Албахари, Давид (1997). *Једноставост*. Београд: Народна књига.
- Албахари, Давид (1996). *Мамац*. Београд: Народна књига.
- Албахари Давид (1995). *Цинк*. Београд: Дерета.
- Бергин, Ричард (1988). *Разговори са Исаком Сингером*. Горњи Милановац: Дечје новине.
- *Библија или Свето писмо Старога и Новог завјеша* (2000). Београд: Југословенско библијско друштво.
- Гамс, Андрија (1979). *Библија и груштво*. Нови Сад: Матица српска.
- Гвозден, Владимир. (2005) *Чинови присвајања (Од теорије ка прамајиници шекста)*. Нови Сад: Светови.
- Дрејн, Џон (2003). *Увођење у Синајске завети*. Београд: CLIO.
- Дубнов, Симон (2006). *Крашка историја јеврејског народа*. Сремска Митровица.
- Ердељан, Милош (2008). *Увод у Свето писмо Старог завеша – Посебни увод*. Фоча/ Београд: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког.
- Еткинсон, Дејвид (2006). *Књига о Руји – У закљону крила*. Београд: Сотерија.

- Зорић, Павле (1995). *Језик као вео* (О прози Давида Албахарија). Књижевне новине.
- Киш, Данило (2001). *Породични циркус*. Београд: Просвета.
- Киш, Данило (1998). *Час анаџомије*. Београд: БИГЗ.
- Кољевић, Светозар (2007). *Вавилонски изазови*. Нови Сад: Матица српска.
- Ораић Толић, Дубравка (1990). *Теорија циџаџиносии*. Загреб: Графички завод Хрватске.
- Палавестра, Предраг (1998). *Јеврејски џисци у сриској књижевности*. Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Пантић, Михајло (2005) Уметник је изгнаник (Разговор са Д. Албахаријем). *Градац* XXXI: 156.
- Радуловић, Милан (2008). *Књижевности и шеологија*. Источно Сарајево/ Београд: Институт за књижевност и уметност/ Православни богословски факултет.
- Радуловић, Оливера (2001). *Библџиски поџшексии сриске прозе двадесетии века*. Нови Сад.
- *Речник књижевних термина* (2000). Бања Лука: Романов.
- Сингер, Исак Башевис (1979). *Роб*. Београд: БИГЗ.
- Сингер, Исак Башевис (1998). *Љубав и изнанииво*. Београд: Издавачко предузеће Рад.
- *Талмуд* (1982). приредио Еуген Вербер. Ријека: Отокар Крешовани.
- Тишма, Александар (1977). *Уиоџреба човека*. Београд: НОЛИТ.
- Фрај, Нортроп (2007). *Анаџомија криџишке*. Нови Сад/ Београд: Орфеус/ Нолит.
- Харингтон Вилфрид (1977). *Увод у Сииари завјеџи – Сииомен обеџања*. Загреб: Кршћанска садашњост.
- Хачион, Линда (1996). *Посџишка посииоџернизма*. Нови Сад: Светови.

Svetlana S. Turanjanin

“THE BOOK OF RUTH” IN JEWISH LITERATURE (THE BIBLICAL SUBTEXT IN THE NOVELS OF ISAAC BASHEVIS SINGER AND DAVID ALBAHARI)

Summary

The work points out the significance of the biblical subtext, primarily “The Book of Ruth”, for understanding the novel “Slave” Isaac Bashevis Singer and “Bait” David Albahari. Over motives *Wandering Jew* and *Lord-savior*, are underlined intertextual links that make these works more complex, open them to each other and make them members of the same literary family.

Key words: Jewish literature, the Biblical subtext, the book of Ruth, Ahasuerus, Goel.